

Курята Ю.В., Касаткіна О.В.

(м. Рівне)

УДК:811.111'373.7

ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ РОЗГЛЯДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Мова є однією з найважливіших складових, що вибудовує націю. Вона супроводжує людину з перших днів її життя і до самої смерті, вона розвивається разом із суспільством. В аспекті вивчення мови неможливим є оминати таку науку, як лексикологія. Відповідно, в контексті вивчення цієї науки логічним та виправданим є звернутися до такого її суттєвого розділу, як фразеологія.

Фразеологія як підрозділ лексикології вивчає усталені мовні звороти. Об'єктом дослідження фразеології як розділу мовознавства є стійкі вислови, їх структура, семантика, походження та взаємозв'язок з іншими мовними одиницями. Фразеологія національної мови збагачується та вдосконалюється, вбираючи в себе безцінні скарби із приказок та прислів'їв, афоризмів та анекдотів, дотепів і каламбурів, парадоксів, професіоналізмів, мовних штампів, кліше – з усього того, що впродовж багатьох століть плекає та зберігає у своїй пам'яті носій мови – народ.

Фразеологічні вирази вживаються майже в усіх галузях життя людини. Вони часто зустрічаються як в оригінальних творах класиків, так і в сучасних письменників, активно використовуються в засобах масової інформації та у повсякденному мовленні.

Немає такої галузі життя, буття народу, які б не характеризувались усталеними зворотами. У фразеологізмах виражаються явища розумової діяльності, психічного стану, взаємин між людьми, стану людського організму, дається оцінка людей, явищ, дій та ін.

В останні десятиріччя жодна галузь лінгвістичної науки не привертала до себе такої уваги мовознавців, як фразеологія. Якщо у 50 - ті роки про неї писали, що вона ще перебуває у стані «прихованого розвитку», то нині можна сказати, що фразеологія зайняла місце самостійної лінгвістичної дисципліни. Становленню фразеології як галузі лінгвістики сприяло ґрунтовне дослідження синтаксичної природи словосполучень, здійснене у працях таких мовознавців як М.В. Ломоносов, Ф.І. Буслаєв, О.О. Потебня, І.І. Срезневський, П.Ф. Фортунатов, О.О. Шахматов та ін. [2, 45-84; 4, 271-285].

Однак, незважаючи на значну кількість досліджень у межах вказаної науки, до цього часу існує багато розбіжностей у поглядах мовознавців щодо предмету фразеології, її обсягу та низки інших суперечливих питань.

Таким чином, **завданням статті** є розглянути одне із таких питань, що потребує додаткового аналізу, а саме – фразеологізми як відображення лінгвокраїнознавчих аспектів англійської мови.

Звертання до проблеми вивчення мови і культури одночасно дозволяє вдало поєднувати елементи країнознавства з мовними явищами, що є не лише засобом комунікації, а й засобом ознайомлення з новою дійсністю.

Існують два підходи до навчання культури в процесі вивчення іноземної мови: суспільствознавчий та філологічний. Лінгвокраїнознавство, по-суті, охоплює обидва підходи – з одного боку поєднує навчання мови, а з іншого – дає певні відомості про країну, мова якої вивчається.

Головна мета лінгвокраїнознавства – забезпечити комунікативну компетенцію в актах міжкультурної комунікації, передусім через адекватне сприйняття мови співрозмовника та оригінальних текстів, що розраховані на носіїв мови. Лінгвокраїнознавство забезпечує розв'язання цілої низки проблем, зокрема головної філологічної проблеми – адекватного розуміння тексту. Ось чому воно виступає в якості лінгвістичної основи не лише лінгводидактики, а й перекладу. Бо для того, щоб перекладати, потрібно, передусім, повністю зрозуміти іноземний текст з усіма нюансами значення, включаючи підтекст, натяки, а вже потім, з урахуванням специфіки адресата,

підібрати відповідні еквіваленти в мові перекладу, що особливо важливо та актуально в контексті адекватного використання та коректного перекладу саме фразеологічних одиниць.

Лінгвокраїнознавство ставить своєю метою вивчення мовних одиниць, які найбільш яскраво відображають національні особливості культури народу – носія мови та середовище його існування. Необхідність спеціального відбору та вивчення мовних одиниць, в яких найбільш яскраво виявляється своєрідність національної культури та які часто неможливо зрозуміти так, як їх розуміє носій мови, відчувається в усіх випадках спілкування з іноземцями, під час читання художньої літератури, публіцистики, преси, при перегляді кіно- та відеофільмів, під час прослуховування пісень тощо.

Для лінгвокраїнознавства величезний інтерес становлять фразеологізми, в яких відображаються національна своєрідність історії, культури, традиційного способу життя народу – носія мови.

Відбір одиниць з яскраво вираженою національно-культурною семантикою є завданням тих розділів лексикології та фразеології, котрі виступають в якості лінгвістичної основи лінгвокраїнознавства та можуть бути названі країнознавчо-орієнтовною лінгвістикою [4, 271-285].

В мовознавстві прийнято виходити із значення слова як з відносин мовного знака з означаючим предметом не безпосередньо, а через сигніфікат (референт), котрий виступає як предмет думки, як зміст, з котрим співвідноситься дана мовна одиниця. Ось чому в лінгвокраїнознавчій теорії слова, крім безпосередньо денотативного (словникового) значення, прийнято розглядати весь комплекс асоціацій, що виникають у свідомості носія мови та культури під час виникнення образу, викликаного даним конкретним фразеологізмом. В цьому сенсі лінгвокраїнознавство тлумачить значення слова більш широко, ніж це прийнято в традиційній семантології, та спирається на дані психолінгвістики, де значення слова – це не лише те, що зафіксовано в словниках, але й образ, що включає низку асоціацій, як

національно-кодованих (спільних для усіх носіїв даної мови і культури), так і суто особистісних (останні виходять за межі лінгвокраїнознавства) [4, 271-285].

Викладання культури у зв'язку з навчанням іноземної мови має своєю метою передачу тому, хто вивчає цю мову, мінімуму фонових знань, котрими володіє носій мови, що в якійсь мірі нагадує акультурацію (процес засвоєння особистістю, що виросла в умовах культури А, елементів культури Б). Однак, надбання знань про культуру іншого народу в лінгвокраїнознавстві принципово відрізняється від акультурації. Той, хто вивчає іноземну мову, залишається носієм своєї власної культури, проте його фонові знання збагачуються, засвоюючи елементів культури країни, мова якої вивчається; тим самим, як особистість він стає певною мірою носієм світової культури, починає краще розуміти та цінувати власну культуру [4, 271-285; 5, 41-47].

Для лінгвокраїнознавства особливий інтерес становлять мови, що обслуговують більш ніж одну культуру (негомогенні мови). Національні варіанти, наприклад, варіанти англійської мови, становлять найцінніший матеріал для вивчення відображеної в них культури, особливостей розвитку народів Великої Британії, США, Канади, Австралії тощо. Виявлення та розкриття семантики національно-маркованих лексичних одиниць п'яти основних варіантів англійської мови поклало початок розробці нового напрямку порівнювального лінгвокраїнознавства – країнознавчо-орієнтованої варі антології [2, 45-84; 4, 271-285; 5, 41-47].

В контексті вищесказаного, зазначимо, що англійські фразеологізми можна класифікувати на такі, що пов'язані з традиціями, звичаями, реаліями та обрядами англійського народу, а також з історичними фактами [1, 73-78; 3, 73-82]:

1. Фразеологічні одиниці, які відображають звичаї та традиції англійського народу:

baker's dozen – чортова дюжина (за старим англійським звичаєм торговці хліба отримували від булочників тринадцять хлібин замість дванадцяти, і тринадцята хлібина йшла на рахунок прибутку торговців).

To beat the air – робити щось марне. Від середньовічного звичаю розмахувати зброєю на знак перемоги, коли супротивник не з'явився на суд честі для вирішення суперечки зброєю.

2. Фразеологічні одиниці, пов'язані з англійськими реаліями:

carry coals to Newcastle – возити вугілля в Ньюкасл, їхати в Тулу зі своїм самоваром.

High tea – англійський звичай мати вечірній чай з закускою (після раннього обіду), в цю пору часто запрошують до себе гостей, це фактично синонімічно часу для спілкування.

3. Фразеологічні одиниці, пов'язані з іменами англійських письменників, вчених, королів та ін. Їх, в свою чергу, можна поділити на три підгрупи:

а) фразеологізми, до яких входять прізвища:

according to Cocker – "як по Кокеру", правильно, точно за всіма правилами (Е. Кокер, 1631 - 1675, автор англійського підручника з арифметики, який був широко розповсюджений у XVII ст.)

the Admirable Crichton – вчений, освічений чоловік (за ім'ям Джеймса Крайтона, відомого шотландського вченого XVI ст.)

б) фразеологізми, до яких входять імена:

King Charles's head – нав'язлива ідея (вираз із роману Діккенса "Девід Копперфільд");

в) фразеологізми, до яких входять імена та прізвища:

a Sally Lunn – солодка булочка (за ім'ям жінки кондитера кінця XVIII ст.)

a Sherlock Holmes – Шерлок Холмс (герой творів А. К. Дойля)

Jack Sprat – нікчема (вираз взято з дитячого вірша).

4) Фразеологічні одиниці, пов'язані з прикметами:

a black sheep – паршива вівця, ганьба у сім'ї (за старою прикметою чорна вівця означає знак диявола)

an unlinked cub – молоко на губах не обсохло.

5) Фразеологічні одиниці, пов'язані з астрологічними забобонами. Астрологи стверджували, що розташування небесних світил впливає на долю людини. Наприклад:

be born under a lucky star – народитися під щасливою зіркою

believe in one's star – вірити у свою долю

curse one's star – проклинати свою долю

have one's star in the ascendant – бути успішним

the stars were against it – сама доля проти цього.

6) Фразеологічні одиниці, взяті із народних казок та байок:

Fortunatu's purse – повний гаманець (Fortunatus – казковий персонаж).

7) Фразеологічні одиниці, пов'язані з історичними фактами:

the curse of Scotland – "прокляття Шотландії", бубнова дев'ятка (карта названа через схожість з гербом графа Далримпла Стейра, який викликав ненависть у Шотландії своєю проанглійською політикою).

To rob Peter to pay Paul – означає забрати з одного місця, щоб залатати інше. Цей фразеологізм бере свій початок з наступних історичних подій: у 1640 р. церкву Св. Петра (Вестмінстер) зробили кафедральним собором, але через 10 р. її знову приєднали до Лондонської єпархії і чимало з її маєтків було віддано на покриття витрат за ремонт собору Св. Павла.

To eat no fish - *заст.* не дотримуватися постів, отже не бути католиком і таким чином бути благонадійним. За часів королеви Єлизавети I постів дотримувалися лише католики, яких вважали за людей політично неблагонадійних. На доказ своєї відданості державі протестанти перестали їсти рибу по п'ятницях.

Як висновок зазначимо, що фразеологізми, в яких відображається національна своєрідність історії, культури, традиційного способу життя народу – носія мови, становлять величезний інтерес для

лінгвокраїнознавства. Вони є засобом формування іншомовної комунікативної компетенції в актах міжкультурної комунікації та безумовно потребують подальших наукових розвідок, втілюючи в собі безкінечний пласт ментального багатства народу, мова якого вивчається.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артемова А. Ф. Имена собственные в составе фразеологических единиц / Артемова А. Ф. // Иностранные языки в школе. – 2003. – №4. – С. 73-78.
2. Берловська В.Д. Англійська загальнонаукова лексика та фразеологія / Берловська В.Д., Гребінник Г.Ю., Дідович Г.І. / [Навч.-методичний посібник для аспірантів та здобувачів]. – Харків, 2006. – С. 45-84.
3. Коцюба З. Г. Народне vs. наукове тлумачення прислів'їв (на матеріалі української та англійської мов) / Коцюба З. Г. // Мовознавство. – 2007. – №2. – С. 73-82.
4. Ніколенко А.Г. Лексикологія англійської мови – теорія і практика / Ніколенко А.Г. /. – Вінниця: Нова Книга, 2007. – С.271-285.
5. Петрова Н.Д. Англійські фразеологічні одиниці з національно-культурологічним компонентом / Петрова Н.Д. // Іноземна філологія: Міжвід. наук. зб. Вип. 110. – Львів, 1997. – С.41-47.

Анотація

Стаття присвячена фразеологізмам британського варіанту англійської мови, що відображають національно-культурну специфіку, ментальність народу-носія мови. Розглянута класифікація та подані приклади англійських фразеологізмів у лінгвокраїнознавчому контексті.

Ключові слова: мова, фразеологізм, лінгвокраїнознавство, національна специфіка.

Annotation

The article is dedicated to British English idioms that reflect national and cultural peculiarity, mentality of the nation-language speaker. The classification

and examples of idioms have been given in the context of linguistic and regional studies.

Key words: language, idiom, linguistic and regional studies, national peculiarity.